

Logika in Množice

Vid Drobnič

Kazalo

1	Množice	4
2	Preslikava ali Funkcija	4
3	Aritmetika Množic	7
3.1	Kartezični produkt ali zmnožek	7
3.2	Eksponentna množica	8
3.3	Vsota množic	8
3.4	Izomorfni množici	8
3.5	Kompozitum	9
4	Simbolni zapis	11
4.1	Izjavni račun:	11
4.2	Predikatni račun:	11
4.3	Prednosti veznikov:	12
5	Dokazovanje	12
5.1	Oblika dokaza	12
5.2	Pravila sklepanja	12
5.2.1	Pravila upeljave	12
5.2.2	Pravila uporabe	13
6	Boolova algebra	14
6.1	Zakoni Boolove algebre	14
6.2	Polni nabori	16

6.3	Računska pravila	16
6.4	Pravila za kvantifikatorje	17
7	Definicije in enoličen opis	18
8	Podmnožice	19
9	Potenčne množice	19
9.1	Boolova algebra na $\mathcal{P}(A)$	20
10	Razredi	20
11	Družine množic	22
11.1	Konstrukcija z družinami množic	23
11.1.1	Kartezični produkt	24
11.1.2	Unija in presek	24
11.1.3	Vsota ali koprodukt družine množic	25
12	Lastnosti Preslikav, Praslike & Slike	26
12.1	Računska pravila	27
13	Relacije	32
13.1	Osnovne lastnosti	33
13.2	Operacije na relacijah	33
13.3	Graf preslikave	34
13.4	Ekvivalenčne relacije in kvocientne množice	36
13.4.1	Ekvivalenčni razredi	36
13.4.2	Univerzalne lastnosti kvocientnih množic	37

13.5 Delne ureditve	39
14 Kanonični razcep preslikave	40
14.1 Različica	41
15 Indukcija	41
15.1 Peanovi aksiomi:	41
15.2 Indukcija na dvojiških drevesih	42
15.3 Različica indukcije za \mathbb{N}	42
15.4 Aksiom Izbire	46
16 Moč množic	47
16.1 Računanje moči	48

1 Množice

A - množica

$x \in A$ - x je element A

Načelo ekstenzionalnosti:

Če imata množici iste elemente, sta enaki.

Končna množica: $\{a, b, c, \dots, z\}$, primer:

$$A = \{1, 2, 5\}$$

$$B = \{2, 1, 1, 5\}$$

$$A = B$$

Prazna množica: $\{\}$ oznaka \emptyset

Enojec: $\{a\}$

Dvojec ali neurejeni par: $\{a, b\}$ za katerikoli a in $b \Rightarrow$ lahko sta enaka \Rightarrow enojec je poseben primer dvojca.

$$\{c, c\} = \{c\}$$

Standardni enojec: $1 = \{\{\}\}$

2 Preslikava ali Funkcija

(1) **domena:** množica A

(2) **kodomena:** množica B

(3) **prirejanje:** pove kako elementom iz A priredimo elemente iz B

– **Celovitost:** vsakemu elementu iz A priredi vsaj 1 element iz B

– **Enoličnost:** če sta elementu x prirejena y_1 in y_2 , potem velja $y_1 = y_2$

$A \rightarrow B$ (brezimna) preslikava iz A v B

A - domena

B - kodomena

$f : A \rightarrow B$ funkcija (preslikava) poimenovana f

$A \xrightarrow{f} B$

Funkcijski predpis

$$x \mapsto 1 + x^2$$

x se slika v $1 + x^2$

$$f : x \mapsto 1 + x^2$$

$$f(x) = 1 + x^2$$

Opomba: funkciji manjka še domena in kodomena.

$$\{1, 2, 5\} \rightarrow \{1, 2, 3, 4, \dots, 10\}$$

$$x \mapsto 1 + x^2$$

$g(2)$: g uporabimo ali apliciramo na argumentu 2

$g : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$: predpis

g : preslikava

$g(3)$: število

$g(x)$: število

(1) $x \mapsto ax + b$ (x je vezana spremenljivka, a in b sta parametra)

(2) $a \mapsto ax + b$

(3) $y \mapsto ay + b$

(1) in (2) sta isti preslikavi.

$$g : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$$

$$g(x) = 1 + x^3$$

$$g(7) = 1 + 7^3$$

Opomba: ni treba izračunati.

$$\mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$$

$$x \mapsto 1 + x^3$$

$$(x \mapsto 1 + x^3)(7) = 1 + 7^3$$

$$(x \mapsto ax + b)(7) = 7x + b$$

Uporaba funkcije - **aplikacija**.

Preslikave $\emptyset \rightarrow A$?

$$\emptyset \rightarrow \{1, 2, 3\}$$

Prيرهjanje “vsi elementi domene se preslikajo v 1”.

$$x \mapsto 1$$

$$x \mapsto 2$$

Preslikavi sta enaki.

Sklep: iz $\emptyset \rightarrow A$ imamo natanko eno preslikavo.

Opomba: Za vse elemente prazne množice velja karkoli.

$$\mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$$

$$x \mapsto x \cdot x$$

$$x \mapsto x \cdot x + x - x$$

Preslikavi sta enaki.

Načelo ekstenzionalnosti preslikav:

Če imata preslikavi enaki domeni in enaki kodomeni, ter prirejata elementom domene enake vrednosti, potem sta enaki.

$$f : A \rightarrow B$$

$$g : C \rightarrow D$$

Če $A = C$ in $B = D$ in za vsak $x \in A$ velja $f(x) = g(x)$, potem $f = g$.

Drugače povedano (se izpelje):

Če $A = C$ in $B = D$ in za vsak $x_1, x_2 \in A$ velja, da iz $x_1 = x_2$ sledi: $f(x_1) = g(x_2)$, potem $f = g$.

3 Aritmetika Množic

3.1 Kartezični produkt ali zmnožek

A in B množici

$A \times B$ zmnožek

Elementi $A \times B$ so urejeni pari (a, b) , kjer sta $a \in A$ in $b \in B$.

Projekciji:

$$\pi_1 : A \times B \rightarrow A$$

$$\pi_2 : A \times B \rightarrow B$$

Enačbe:

Za vse $a \in A$ in $b \in B$ velja:

$$\pi_1(a, b) = a$$

$$\pi_2(a, b) = b$$

Ekstenzionalnost za zmnožke:

Za vse $p, q \in A \times B$, če $\pi_1(p) = \pi_1(q)$ in $\pi_2(p) = \pi_2(q)$, potem $p = q$

$$f : A \times B \rightarrow C$$

$$f : p \mapsto \dots$$

$$f : (x, y) \mapsto \dots x \dots y \dots$$

$$g : A \rightarrow B \times C$$

$$g : a \mapsto (...a..., ...a...)$$

Kaj je $\emptyset \times A$? $\emptyset \times A = \emptyset$

3.2 Eksponentna množica

Če sta A in B množici, je B^A množica vseh preslikav z domeno A in kodomeno B .

3.3 Vsota množic

Če sta A in B množici je vsota $A + B$ množica.

Za vsak $a \in A$ je $\iota_1(a) \in A + B$

Za vsak $b \in B$ je $\iota_2(b) \in A + B$

Elementa u in v iz $A + B$ sta enaka, če bodisi obstaja $a \in A$ da je $u = \iota_1(a)$ in $v = \iota_1(a)$, bodisi obstaja $b \in B$ da je $u = \iota_2(b)$ in $v = \iota_2(b)$.

$$\{1, 2\} + \{1, 2\} = \{\iota_1(1), \iota_1(2), \iota_2(1), \iota_2(2)\}$$

3.4 Izomorfni množici

Def.: Izomorfizem je preslikava $f : A \rightarrow B$, za katero obstaja preslikava $g : B \rightarrow A$, da je:

- za vsak $x \in A$ je $g(f(x)) = x$ in
- za vsak $y \in B$ je $f(g(y)) = y$

Pravimo da je g inverz f .

Če obstaja izomorfizem $X \rightarrow Y$, pravimo, da sta X in Y **izomorfni**, pišemo $X \cong Y$

3.5 Kompozitum

B^A je množica preslikav iz A v B .

Kompozicija preslikav $g \circ f$.

$$A \xrightarrow{f} B \xrightarrow{g} C$$

$$\circ : C^B \times B^A \rightarrow C^A$$

$$\circ : (g, f) \mapsto (x \mapsto g(f(x))) \text{ (ugnezden funkcijski prepis)}$$

Pišemo $g \circ f$

Zakaj ne raje $f \bullet g$?

Npr., da imamo:

$$\bullet : B^A \times C^B \rightarrow C^A$$

$$\bullet : (f, g) \mapsto (x \mapsto g(f(x)))$$

Računsko pravilo za \circ :

$(g \circ f)(a) = g(f(a))$ ✓ izberemo, ker se ohrani vrstni red.

$$(f \bullet g)(a) = g(f(a))$$

Imamo dve preslikavi:

$$\mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$$

$$x \mapsto 4 - x^2$$

$$\mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$$

$$x \mapsto 2 - x$$

$$(x \mapsto 4 - x^2) \circ (x \mapsto 2 - x) = (x \mapsto (x \mapsto 4 - x^2)((x \mapsto 2 - x)x))$$

Zaradi dvoumnosti preimenujemo vezane spremenljivke:

$$x \mapsto 4 - x^2 \Rightarrow y \mapsto 4 - y^2$$

$$x \mapsto 2 - x \Rightarrow z \mapsto 2 - z$$

$$(y \mapsto 4 - y^2) \circ (z \mapsto 2 - z) = (x \mapsto (y \mapsto 4 - y^2)((z \mapsto 2 - z)x))$$

Identiteta na množici A je preslikava:

$$id_A : A \rightarrow A$$

$$id_A : x \mapsto x$$

Def: $f : A \rightarrow B, g : B \rightarrow A$ rečemo, da je g **inverz** f , ko velja:

$$f \circ g = id_B \wedge g \circ f = id_A$$

Če ime f inverz, pravimo, da je *izomorfizem*.

Če obstaja izomorfizem $A \rightarrow B$, pravimo, da sta A in B **izomorfni** množici.

Pišemo $A \cong B$

Primeri:

(a) $A \times \emptyset \cong \emptyset$

$$f : A \times \emptyset \rightarrow \emptyset$$

Predpis ni potreben, ker ni nobenih elementov.

$$g : \emptyset \rightarrow A \times \emptyset$$

Iz prazne množice obstaja ena sama preslikava.

(b) $1 = \{()\}$

$$A \times 1 \cong A$$

$$f : A \times 1 \rightarrow A$$

$$(x, y) \mapsto x$$

$$g : A \rightarrow A \times 1$$

$$x \mapsto (x, ())$$

$$A \times 1 \rightarrow A \rightarrow A \times 1$$

$$(x, y) \xrightarrow{f} x \xrightarrow{g} (x, ())$$

(c) $A^{B \times C} \cong (A^B)^C$

$$\theta : A^{B \times C} \rightarrow (A^B)^C$$

$$\theta : \star \mapsto (c \mapsto (b \mapsto \star(b, c)))$$

$$\phi : (A^B)^C \rightarrow A^{B \times C}$$

$$\phi : \mathcal{C} \mapsto ((\beta, \gamma) \mapsto (\mathcal{C}(\gamma))(\beta))$$

4 Simbolni zapis

4.1 Izjavni račun:

- konstanti

– \perp - neresnica

– \top - resnica

- logični vezniki:

– $p \wedge q$ - p in q (p, q sta izjavi)

– $p \vee q$ - p ali q

– $p \Rightarrow q$

če p potem q

iz p sledi q

p je zadosten (pogoj) za q

q je potreben (pogoj) za p

– $p \Leftrightarrow q$

p če in samo če q

p čee q

p iff q (if and only if) p in q sta enakovredna ali ekvivalentna

– $\neg p$ - ne p

4.2 Predikatni račun:

Izjavni + **kvantifikatorja**

- univerzalni kvantifikator:

$\forall x \in B. p$

$(\forall x \in B)p$

$\forall x \in B : p$

$\forall x \in B(p)$

“za vsak x iz B velja p ”

“vsi x -i iz B zadoščajo p ”

- eksistenčni kvalifikator

$\exists x \in B.p$

“obstaja x iz B , da velja p ”

“obstaja x iz B , za katerega p ”

“za neki x iz B velja p ”

4.3 Prednosti veznikov:

Vezniki si po prednosti sledijo od tistega z največjo, do tistega z najmanjšo v naslednjem vrstnem redu:

$\neg, \wedge, \vee, (\Rightarrow, \Leftrightarrow), (\forall, \exists)$

5 Dokazovanje

Dokaz ima drevesno strukturo in more biti končen.

Vedeti moramo:

1. Kaj trenutno dokazujemo
2. Katere *spremenljivke* in *predpostavke* imamo na voljo (kontekst).

5.1 Oblika dokaza

Za obliko glej zvezek. Žal se mi ne da prepisovati vseh različnih dokazov in skic kako naj izgledajo.

5.2 Pravila sklepanja

5.2.1 Pravila upeljave

1. *Resnica* \top : je res
2. *Neresnica* \perp : ni pravila
3. *Konjunkcija*: da dokažemo $p \wedge q$ moramo dokazati p , nato pa še q .

4. *Disjunkcija*: da dokažemo $p \vee q$ lahko dokažemo p , ali pa q .
5. *Implikacija*: da dokažemo $p \Rightarrow q$, predpostavimo p in nato dokažemo q .
6. *Ekvivalenca*: ker je $p \Leftrightarrow q$ okrajšava za $(p \Rightarrow q) \wedge (q \Rightarrow p)$, to dokažemo tako, da po pravilu 5. najprej dokažemo $p \Rightarrow q$, nato pa še $q \Rightarrow p$.
7. *Negacija*: za dokaz $\neg p$ predpostavimo p in nato dokažemo \perp . Drugače povedano: “iščemo protislovje”.
8. *Zakon o izključeni tretji možnosti*:¹ vemo da je q ali pa $\neg q$. Ne more biti oboje.
9. *Univerzalni kvalifikator*: za dokaz $\forall x \in A : p(x)$, najprej izberemo poljubni x s trditvijo: “Naj bo $x \in A$ ”², nato pa dokažemo $p(x)$.
10. *Eksistenčni kvalifikator*: da dokažemo $\exists x \in A : p(x)$, si izberemo x s trditvijo: “Vzemimo $x := a$ ”. Nato najprej dokažemo $a \in A$ in potem še $p(a)$.

5.2.2 Pravila uporabe

1. *Resnica* \top : ni uporabno.
2. *Neresnica* \perp : če vemo neresnico, lahko dokažemo katerokoli izjavo tako, da uporabimo neresnico.
3. *Konjunkcija*: če vemo $p \wedge q$, lahko rečemo da vemo p , ali pa da vemo q .
4. *Disjunkcija*: če vemo $p \vee q$, lahko dokažemo izjavo tako da “Obravnavamo primera p, q zaradi $p \vee q$ ”. Nato imamo dva primera. V enem predpostavimo p , v drugem pa q .
5. *Implikacija*: če vemo $p \Rightarrow q$ in vemo p , potem vemo q .
6. *Ekvivalenca*: če vemo $p \Leftarrow q$ vemo $p \Rightarrow q$ in $q \Rightarrow p$. Prav tako imamo tudi *pravilo zamenjave*, ki pravi, da lahko p nadomestimo s q in obratno.
7. *Negacija*: če vemo q in vemo $\neg q$, velja \perp .

¹posebno, osnovno pravilo

² x mora bit “svež”, t.j: trenutno še ne uporabljen.

8. *Univerzalni kvantifikator*: če vemo $\forall a \in A : p(a)$ in vemo $a \in A$, potem vemo $p(a)$.
9. *Eksistenčni kvantifikator*: če vemo $\exists x \in A : p(x)$, lahko rečemo da imamo $x \in A$. Potem vemo $p(x)$.

6 Boolova algebra

Izjava p ima *pomen* in *resničnostno vrednost* (\perp ali \top).

V izjavi $\neg p \vee q$ sta p in q *izjavna simbola*.

Množica $2 = \{\perp, \top\}$ je *množica resničnostnih vrednosti*.

n -člena Boolova preslikava je

$$\underbrace{2 \times 2 \times \cdots \times 2}_n \rightarrow 2$$

Primer:

$$\begin{aligned} 2 \times 2 &\rightarrow 2 \\ (p, q) &\mapsto \neg p \vee q \end{aligned}$$

Tautologija je izjava, ki je resnična ne glede na vrednosti parametrov.

Zakon o zamenjavi ekvivalentnih izjav

Če $p \iff q$ potem lahko p nadomestimo s q , če gledamo le na resničnostno vrednost izjav.

6.1 Zakoni Boolove algebre

Operacije:

- Konstanti: \top, \perp
- Negacija: \neg

- Konjunkcija: \wedge
- Disjunkcija: \vee

Konjunkcija:

- $p \wedge q = q \wedge p$
- $p \wedge (q \wedge r) = (p \wedge q) \wedge r$
- $p \wedge \top = p$
- $p \wedge p = p$

Disjunkcija:

- $p \vee q = q \vee p$
- $p \vee (q \vee r) = (p \vee q) \vee r$
- $p \vee \perp = p$
- $p \vee p = p$

Distributivnost:

- $(p \wedge q) \vee r = (p \vee r) \wedge (q \vee r)$
- $(p \vee q) \wedge r = (p \wedge r) \vee (q \wedge r)$

Absorpcija:

- $(q \wedge p) \vee p = p$
- $(q \vee q) \wedge p = p$

Negacija:

- $p \wedge \neg p = \perp$
- $p \vee \neg p = \top$

Izrek: (za izjavo p v kateri nastopajo samo izjavni simboli $q_1 \dots q_n$)

1. Če ima izjava dokaz je tautologija.
2. Če je izjava tautologija ima dokaz.

Izrek ne velja za izjave, ki vsebujejo parametre iz množic.

6.2 Polni nabori

Nabor operacij je *poln*, če lahko z njim dobimo poljubno resničnostno tabelo.

Primeri:

- $\top, \perp, \wedge, \vee, \neg$ je poln
- \top, \neg, \wedge je poln
- \perp, \uparrow (nand) je poln

6.3 Računska pravila

Pravila za \top :

- $p \vee \top = \top$
- $p \wedge \top = p$
- $\neg \top = \perp$

Pravila za \perp :

- $p \vee \perp = p$
- $p \wedge \perp = \perp$
- $\neg \perp = \top$

Pravila za negacijo:

- $\neg\neg p = p$
- de Morganova pravila:
 - $\neg(p \wedge q) = \neg p \vee \neg q$
 - $\neg(p \vee q) = \neg p \wedge \neg q$

Ostalo (*kontrapozitivna oblika*):

- $(p \Rightarrow q) = (\neg q \Rightarrow \neg p)$
- $(p \vee q) = (\neg p \Rightarrow q)$
- $(p \Rightarrow q) = (\neg p \vee q)$

Izjava ima lahko dve obliki:

- *konjunktivna* oblika: $(\neg p \vee q) \wedge r \wedge (r \vee \neg p)$
- *disjunktivna* oblika: $(u \wedge \neg v) \vee (u \wedge w \wedge \neg u)$

6.4 Pravila za kvantifikatorje

- $(\neg\exists x \in A.p(x)) \iff (\forall x \in A.\neg p(x))$
- $(\neg\forall x \in A.p(x)) \iff (\exists x \in A.\neg p(x))$
- $(\forall x \in \emptyset.p(x)) \iff \top$
- $(\exists x \in \emptyset.p(x)) \iff \perp$
- $(p \Rightarrow \forall x \in A.q(x)) \iff (\forall x \in A.p \Rightarrow q(x))$
- $(\forall u \in A \times B.p(u)) \iff (\forall x \in A \forall y \in B.p(x, y))$
- $(\exists u \in A \times B.p(u)) \iff (\exists x \in A \exists y \in B.p(x, y))$
- $(\forall u \in A + B.p(u)) \iff (\forall x \in A.p(\iota_1(x))) \wedge (\forall y \in B.p(\iota_2(y)))$
- $(\forall u \in A \cup B.p(u)) \iff (\forall a \in A.p(a)) \wedge (\forall b \in B.p(b))$
- $(\forall x \in \{a\}.p(x)) \iff p(a)$

- $(\exists x \in \{a\}.p(x)) \iff p(a)$

Dokaza za

$$(\exists x \in \emptyset.p(x)) \iff \perp$$

in

$$(\neg \exists x \in A.p(x)) \iff (\forall x \in A.\neg p(x))$$

se nahajta v zvezku. Sta tudi dokaj samoumevna, zato ju ne bom prepisoval.

7 Definicije in enoličen opis

1) Okrajšava, uvedemo nov simbol

$$c := \dots$$

$$c \triangleq \dots$$

$$c \stackrel{\text{def}}{=} \dots$$

$$c = \dots$$

$$f(x) := \dots$$

2) Enoličen opis

$$\exists! x \in A.p(x)$$

$$\exists^1 x \in A.p(x)$$

“obstaja natanko en $x \in A$, da velja $p(x)$ ”

To je okrajšva za:

$$(\exists x \in A.p(x)) \wedge (\forall y, z \in A.p(y) \wedge p(z) \Rightarrow y = z)$$

Če dokažemo

$$\exists! x \in A.p(x)$$

potem lahko uvedemo novo oznako c in pravilo

$$c \in a \text{ in } p(c)$$

Lahko pišemo tudi:

$$\iota x \in A.p(x)$$

kar pomeni “tisti $x \in A$, za katerega velja $p(x)$ ”, podobno kot anonimna funkcija. Primer uporabe:

$$(\iota y \in \mathbb{R}.y^3 = 2)^6 + 7 = 11$$

8 Podmnožice

Definicija: Za množici A in B :

$$\begin{aligned} A \subseteq B &:= \forall x \in A. x \in B \\ \subseteq &:= (A, B) \mapsto \forall x \in A. x \in B \end{aligned}$$

Namesto $\subseteq (A, B)$ pišemo $A \subseteq B$.

Konstrukcija podmnožice:

- množica A
- izjava $p(x)$, kjer $x \in A$

Tvorimo množico:

$$\{x \in A | p(x)\}$$

Elementi te množice so natanko tisti $a \in A$, za katere velja $p(a)$.

Ostali zapisi so:

$$\begin{aligned} \{x \in A : p(x)\} \\ \{x \in A; p(x)\} \end{aligned}$$

Računski pravili:

- 1) $(\forall x \in \{y \in A | p(y)\}. q(x)) \iff (\forall z \in A. p(z) \Rightarrow q(z))$
- 2) $(\exists x \in \{y \in A | p(y)\}. q(x)) \iff (\exists z \in A. p(z) \wedge q(z))$

9 Potenčne množice

$\mathcal{P}(A)$ je potenčna množica A . Njeni elementi so natanko vse podmnožice A .

Primeri:

$$\begin{aligned} \mathcal{P}(\{1, 7\}) &= \{\emptyset, \{1\}, \{7\}, \{1, 7\}\} \\ \mathcal{P}(\emptyset) &= \{\emptyset\} \end{aligned}$$

Spomnimo: $2 = \{\perp, \top\}$

Podmnožice A so preslikave $A \rightarrow 2$.

Izrek: $\mathcal{P}(A) \cong 2^A$

$$\begin{aligned} \mathcal{P}(A) &\rightarrow 2^A \\ \chi : S &\mapsto \left(x \mapsto \begin{cases} \perp & x \notin S \\ \top & x \in S \end{cases} \right) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 2^A &\rightarrow \mathcal{P}(A) \\ f &\mapsto \{x \in A \mid f(x)\} \end{aligned}$$

Nato te funkcije se preverimo, kot smo delali že mnogokrat na vajah.

9.1 Boolova algebra na $\mathcal{P}(A)$

Imamo operacije \cup, \cap , komplement

$$\begin{aligned} S \cap T &:= \{x \in A \mid x \in S \wedge x \in T\} \\ S \cup T &:= \{x \in A \mid x \in S \vee x \in T\} \\ \emptyset &:= \{x \in A \mid \perp\} \\ A &:= \{x \in A \mid \top\} \\ S^C &:= \{x \in A \mid \neg(x \in S)\} \end{aligned}$$

10 Razredi

Vzemimo množico vseh množic

$$V = \{x \mid x \text{ je množica}\}$$

Definirajmo podmnožico:

$$R = \{x \in V \mid x \notin x\}$$

Dokazali bomo $R \notin R$ in $R \in R$:

1) $R \notin R$

Predpostavimo $R \in R$ in iščemo protislovje. Po predpostavki vemo $R \in R$. To pomeni, da po definiciji R velja $R \notin R$, s čimer smo prišli do protislovja, torej velja $R \notin R$.

2) $R \in R$

To bomo dokazali s protislovjem (pozor: prejšni dokaz je bil dokaz negacije!). Predpostavimo $R \notin R$ in iščemo protislovje. Po predpostavki vemo, da $R \notin R$, kar pomeni da po definiciji R velja $R \in R$. Prišli smo do protislovja, kar pomeni da velja $R \in R$.

Dokazali smo \perp , torej velja vse. Tudi takšne nesmiselnosti kot $0 = 1$.

Da se znebimo tega problema uvedemo razred, ki ga tvorimo³:

$$\{x|p(x)\}$$

Velja:

$$a \in \{x|p(x)\} \iff p(a)$$

Pri tem je a bodisi osnovni matematični objekt (število, urejeni par) ali množica, ne sme pa biti razred. Drugače povedano: razredi niso elementi.

Razred C je množica, če lahko tvorimo množico, ki ima iste elemente kot C

$$a \in C \iff a \in S$$

kjer je S množica.

Vsaka množica S je razred:

$$\{x|x \in S\}$$

Razred, ki ni množica se imenuje *pravi razred*.

Primeri pravih razredov:

- Razred vseh množic:

$$V = \{x|x \text{ je množica}\} = \{x|\top\}$$

oznaka za tak razred je Set.

³Tvorba je različna od tvorbe množic. Za množice imamo točno določene načine tvorbe (kartezični produkt, podmnožica, presek, unija, ...)

- $R = \{x | x \notin x\}$
- $\{A | \exists! x \in A : \top\}$ razred vseh enojcev
- $\{X | X \text{ je vektorski prostor}\}$
 $\{X | X \text{ je grupa}\}$

11 Družine množic

Imamo naslednje množice:

$$A_0 = \dots$$

$$A_1 = \dots$$

$$A_2 = \dots$$

Družina množic je preslikava:

$$A : I \rightarrow \text{Set}$$

kjer I je indeksna množica in $i \in I$ so indeksi.

Namesto $A(i)$ pišemo A_i .

PRIMERI:

- 1) Če imamo množice A, B, C, D, E , lahko tvorimo družino:

$$I = \{1, 2, 3, 4, 5\}$$

$$Q : I \rightarrow \text{Set}$$

$$Q_1 = A, Q_2 = B, Q_3 = C, Q_4 = D, Q_5 = E$$

- 2) Družina vseh zaprtih intervalov:

$$K = \{(a, b) \in \mathbb{R} \times \mathbb{R} | a \leq b\}$$

$$I : K \rightarrow \text{Set}$$

$$I(a, b) := [a, b] = \{x \in \mathbb{R} | a \leq x \leq b\}$$

- 3) Nekateri elementi družine so lahko enaki:

$$I = \{1, 2, 3, 4, 5\}$$

$$A : I \rightarrow \text{Set}$$

lahko velja $A_1 = A_3$.

4) Konstanta družina $A : I \rightarrow \text{Set}$.

$$\forall i, j \in I : A_i = A_j$$

5) Prazna družina $\emptyset \rightarrow \text{Set}$

6) Družina praznih množic

$$\begin{aligned} A : I &\rightarrow \text{Set} \\ \forall i \in I : A_i &= \emptyset \end{aligned}$$

7) Neprazna družina

$$\begin{aligned} A : I &\rightarrow \text{Set} \\ I &\neq \emptyset \end{aligned}$$

8) Družina nepraznih

$$\begin{aligned} A : I &\rightarrow \text{Set} \\ \forall i \in I : A_i &\neq \emptyset \end{aligned}$$

11.1 Konstrukcija z družinami množic

Naj bo $A : I \rightarrow \text{Set}$ družina.

Funkcija izbire f za dano družino A je prirejanje, ki vsakemu $i \in I$ priredi natanko en element $f(i) \in A_i$.

PRIMER: družina vseh zaprtih intervalov

$$\begin{aligned} I &= \{(a, b) \in \mathbb{R} \times \mathbb{R} \mid a \leq b\} \\ K(a, b) &= [a, b] \\ f(a, b) &= \frac{a + b}{2} \\ g(a, b) &= b \end{aligned}$$

f in g sta primera funkcije izbire.

Če imamo $A : I \rightarrow \text{Set}$ in $A_j = \emptyset$ za neki $j \in I$, potem za A ni nobene funkcije izbire.

11.1.1 Kartezični produkt

$$\prod_{i \in I} A_i$$

Elementi so funkcije izbire za A .

Za vsak $i \in I$ imamo i -to projekcijo:

$$\begin{aligned} \pi_i : \prod_{j \in I} A_j &\rightarrow A_i \\ f &\mapsto f(i) \end{aligned}$$

$B \times C$ je poseben primer:

$$B \times C \cong \prod_{i \in I} A_i$$

kjer $I = \{1, 2\}$ in $A_1 = B, A_2 = C$.

Tudi C^B je poseben primer

$$C^B \cong \prod_{j \in J} D_j$$

kjer $J = B$ in $D_j = C$.

11.1.2 Unija in presek

$$\begin{aligned} \bigcup_{i \in I} A_i &= \{x; \exists i \in I : x \in A_i\} \\ \bigcap_{i \in I} A_i &= \{x; \forall i \in I : x \in A_i\} \end{aligned}$$

Presek prazne družine:

$$\bigcap_{i \in \emptyset} A_i \{x; \forall i \in \emptyset : x \in A_i\} = \{x; \top\} = V$$

je pravi razred.

Presek neprazne družine je množica, če imamo $j \in I$

$$\bigcap_{i \in I} A_i = \{x; \forall i \in I : x \in A_i\} = \{x \in A_j; \forall i \in I : x \in A_i\}$$

AKSIOM O UNIJI: Unija družine množic je množica.

PRIMER:

$$\begin{aligned} A &: \mathbb{N} \rightarrow \text{Set} \\ A_0 &= \mathbb{N} \\ A_1 &= P(\mathbb{N}) \\ A_2 &= P(P(\mathbb{N})) \\ A_{n+1} &= P(A_n) \end{aligned}$$

$\bigcup_{n \in \mathbb{N}} A_n$ je unija po aksiomu.

Računska pravila z \in :

- $x \in \emptyset \iff \emptyset$
- $x \in A \times B \iff \pi_1(x) \in A \wedge \pi_2(x) \in B$
- $x \in \{y \in A | P(y)\} \iff x \in A \wedge P(x)$
- $x \in A \cup B \iff x \in A \vee x \in B$
- $x \in \bigcup_{i \in I} A_i \iff \exists i \in I : x \in A_i$
- $x \in \bigcap_{i \in I} A_i \iff \forall i \in I : x \in A_i$

11.1.3 Vsota ali koprodukt družine množic

Družina $A : I \rightarrow \text{Set}$

$\coprod_{i \in I} A_i$ je koprodukt družine A . Elementi takega koprodukta so $\iota_k(x)$, kjer je $k \in I$ in $x \in A_k$.

$$\coprod_{i \in I} A_i = \{\iota_k(x) | k \in I \wedge x \in A_k\}$$

Opomba: Na tak način ponavadi zapišemo razred, ki pa v tem primeru ni pravi razred in ga zato lahko obravnavamo kot množico.

$\sum_{i \in I} A_i$ je vsota družine A . Elementi so tako kot pri koproduktu $\iota_k(x)$ za $k \in I$ in $x \in A_k$. Elemente lahko zapišemo tudi kot *odvisne pare* (k, x) za $k \in I$ in $x \in A_k$, kar je samo drug zapis za $\iota_k(x)$.

VELJA:

$$B + C \cong \sum_{i \in \{1,2\}} A_i \qquad A : \{1,2\} \rightarrow \text{Set}$$

$$A_1 = B$$

$$A_2 = C$$

$$B \times C \cong \sum_{b \in B} A_b \qquad A : B \rightarrow \text{Set}$$

$$A_b = C$$

12 Lastnosti Preslikav, Praslike & Slike

Naj bodo:

$$f : A \rightarrow B$$

$$S \subseteq A$$

$$T \subseteq B$$

$$S \in \mathcal{P}(A)$$

$$B \in \mathcal{P}(B)$$

DEFINICIJE:

- *Slika* je množica:

$$f_*(S) = \{y \in B \mid \exists x \in S : f(x) = y\}$$

- *Praslika* je množica:

$$f^*(T) = \{x \in A \mid f(x) \in T\}$$

Poznamo tudi ostale zapise, ki pa so slabši:

- $f_*(S)$ se piše tudi kot $f(S)$ ali $f[S]$.

- $f^*(S)$ se piše tudi kot $f^{-1}(S)$ ali $f^{-1}[S]$.

$$\begin{aligned} f &: A \rightarrow B \\ f_* &: \mathcal{P}(A) \rightarrow \mathcal{P}(B) \\ f^* &: \mathcal{P}(B) \rightarrow \mathcal{P}(A) \end{aligned}$$

Pravimo, da je f_* *kovariantna* (ne obrne smeri f) in da je f^* *kontravariantna* (obrne smer f).

VELJA:

$$\begin{array}{ll} f^*(\emptyset) = \emptyset & f_*(\emptyset) = \emptyset \\ f^*(B) = A & \underbrace{f_*(A)}_{Z_f} \subseteq B \end{array}$$

12.1 Računska pravila

$$f : A \rightarrow B \qquad S : I \rightarrow \mathcal{P}(A)$$

$$\begin{aligned} f^*\left(\bigcup_{i \in I} S_i\right) &= \bigcup_{i \in I} f^*(S_i) \\ f^*\left(\bigcap_{i \in I} S_i\right) &= \bigcap_{i \in I} f^*(S_i) \\ f^*(S_1 \cup S_2) &= f^*(S_1) \cup f^*(S_2) \\ f^*(S_1 \cap S_2) &= f^*(S_1) \cap f^*(S_2) \\ f_*\left(\bigcup_{i \in I} S_i\right) &= \bigcup_{i \in I} f_*(S_i) \\ f_*\left(\bigcap_{i \in I} S_i\right) &\subseteq \bigcap_{i \in I} f_*(S_i) \\ f^*(S^{\complement}) &= (f^*(S))^{\complement} \end{aligned}$$

DEFINICIJE injektivne, surjektivne, bijektivne, epi in mono

Naj bo $f : A \rightarrow B$ preslikava

- f je *injektivna* če velja:

$$\forall x, y \in A : f(x) = f(y) \Rightarrow x = y$$

včasih uporabimo tudi:

$$\forall x, y \in A : x \neq y \Rightarrow f(x) \neq f(y)$$

- f je *surjektivna*, če velja:

$$\forall y \in B \exists x \in A : f(x) = y$$

lahko rečemo tudi, da je zaloga vrednosti za f celoten B , kar zapišemo s pomočjo slike:

$$f_*(A) = B$$

- f je *bijektivna* kadar je surjektivna in injektivna. Simbolno to zapišemo kot:

$$\forall y \in B \exists! x \in A : f(x) = y$$

- f je *monomorfizem* (pravimo, da je f *mono*).

Če za preslikavi $g, h : C \rightarrow A$ velja:

$$f \circ g = f \circ h \Rightarrow g = h$$

pravimo, da lahko f *krajsamo* na levi.

DEFINICIJA: $f : A \rightarrow B$ je *mono*, kadar za vse preslikave $g, h : C \rightarrow A$ velja:

$$f \circ g = f \circ h \Rightarrow g = h$$

- f je *epimorfizem* (pravimo, da je f *epi*), kadar velja:

$$\forall C \in \text{Set} \forall g, h : B \rightarrow C : g \circ f = h \circ f \Rightarrow g = h$$

Dokažimo nekatere izjave, ki so na voljo na <https://github.com/andrejbauer/ucbenik-logika-in-mnozice/blob/master/predavanja-2017/07-funkcije.md>.

- 1) f mono in g mono $\Rightarrow g \circ f$ mono.

Naj bo $f : A \rightarrow B$ in $g : B \rightarrow C$ in $k, l : D \rightarrow A$. Dokazujemo:

$$(g \circ f) \circ k = (g \circ f) \circ l \Rightarrow k = l$$

Predpostavimo

$$(g \circ f) \circ k = (g \circ f) \circ l$$

po definiciji je kompozitum asociativen, torej lahko zapišemo:

$$g \circ (f \circ k) = g \circ (f \circ l)$$

Ker je g mono, lahko krajšamo g :

$$f \circ k = f \circ l$$

Ker je f mono, lahko krajšamo f :

$$k = l$$

□

3) $g \circ f$ mono $\Rightarrow f$ mono

Dokazujemo:

$$f \circ k = f \circ l \Rightarrow k = l$$

Predpostavimo:

$$f \circ k = f \circ l$$

Na vsaki strani lahko enačbo “razširimo” z g :

$$g \circ f \circ k = g \circ f \circ l$$

Ker je kompozitum asociativen velja:

$$(g \circ f) \circ k = (g \circ f) \circ l$$

Lahko krajšamo $g \circ f$ po predpostavki:

$$k = l$$

□

Naj bo $f : A \rightarrow B$

1) f je mono $\iff f$ je injektivna

(\Rightarrow) Prepostavimo: f je mono in dokazujemo:

$$\forall x, y \in A : f(x) = f(y) \Rightarrow x = y$$

Naj bosta $x, y \in A$. Predpostavimo $f(x) = f(y)$ in dokazujemo $x = y$.

Definirajmo:

$$\begin{array}{ll} k : 1 \rightarrow A & l : 1 \rightarrow A \\ * \mapsto x & * \mapsto y \end{array}$$

Spomnimo se: 1 je enojec, $1 = \{*\}$

Trdimo: $f \circ k = f \circ l$ ker:

$$\begin{aligned} (f \circ k)(*) &= f(k(*)) = f(x) \\ (f \circ l)(*) &= f(l(*)) = f(y) \end{aligned}$$

Po predpostavki $f(x) = f(y)$ zgornja trditev velja.

Ker je $f \circ k = f \circ l$ sledi, $k = l$, ker je f mono.

Funkcij k in l slikata iz enojca, torej lahko zapišemo:

$$k(*) = l(*)$$

Torej po definiciji k in l velja:

$$x = y$$

(\Leftarrow) Predpostavimo, da je f injektivna in dokazujemo, da je mono.

Naj bosta $g, h : C \rightarrow A$. Predpostavimo $f \circ g = f \circ h$. Dokazujemo:

$$g = h \iff \forall c \in C : g(c) = h(c)$$

Naj bo $c \in C$. Dokazujemo $g(c) = h(c)$. Vemo $f \circ g = f \circ h$. Sledi:

$$\Rightarrow (f \circ g)(c) = (f \circ h)(c) \iff f(g(c)) = f(h(c))$$

Ker je f injektivna sledi:

$$g(c) = h(c)$$

TRDITVI:

- f je *epi* $\iff f$ surjektivna

- f je izomorfizem $\iff f$ bijekcija

Dokažimo drugo trditev:

(\Rightarrow) Dokazujemo f izo $\Rightarrow f$ bijekcija. Predpostavimo, da je f izomorfizem in dokazujemo, da je bijekcija. Po definiciji bijekcije to pomeni, da je injektivna in surjektivna. Po prejšnjih trditvah velja, da mora biti f mono in epi.

1. f je mono

Vemo $id_A = f^{-1} \circ f$ in id_A je mono. Torej je $f^{-1} \circ f$ mono. Spomnimo se trditve od zadnjič:

$$g \circ h \text{ mono} \Rightarrow h \text{ mono}$$

Torej je f mono.

2. f je epi: podoben dokaz kot za 1. točko.

Vemo $id_B = f \circ f^{-1}$ in id_B je epi. Torej je $f \circ f^{-1}$ epi. Ponovno se spomnimo trditve od zadnjič:

$$g \circ h \text{ epi} \Rightarrow g \text{ epi}$$

Sledi f je epi.

(\Leftarrow) f je bijekcija $\Rightarrow f$ je izomorfizem.

Predpostavimo, da je f bijekcija in dokazujemo, da je izomorfizem. Po definiciji izomorfizma:

$$\exists g : B \rightarrow A : f \circ g = id_B \wedge g \circ f = id_A$$

Definirajmo $g : B \rightarrow A$ s predpisom:

$$g(y) = \text{“tisti } x \in A \text{ za katerega je } f(x) = y\text{”}$$

Utemeliti moramo:

$$\forall y \in B \exists! x \in A : f(x) = y$$

Z drugimi besedami:

1. g je celovit predpis:

$$\forall y \in B \exists x \in A : f(x) = y$$

Opazimo, da je to definicija surjektivnosti in velja, ker je f bijektivna.

2. g je enoličen predpis:

$$\forall y \in B \forall x_{1,2} \in A : f(x_1) = y \wedge f(x_2) = y \Rightarrow x_1 = x_2$$

Vemo injektivnost f :

$$\forall z_1, z_2 \in A : f(z_1) = f(z_2) \Rightarrow z_1 = z_2$$

Če velja $f(x_1) = y$ in $f(x_2) = y$, potem velja $f(x_1) = f(x_2)$, torej tudi $x_1 = x_2$ ker f injektivna.

Sedaj vemo, da je g dobro definirana funkcija. Preverimo:

$$1. f \circ g = id_B$$

Naj bo $y \in B$ Preverimo $f(g(y)) = y$. Velja po definiciji g .

$$2. g \circ f = id_A$$

Naj bo $x \in A$ Preverimo $g(f(x)) = x$. Po definiciji g je to tisti element, ki ga f slika v $f(x)$. Torej velja.

□

13 Relacije

DEFINICIJA: Relacija na množicah A_1, A_2, \dots, A_n je podmnožica $A_1 \times A_2 \times \dots \times A_n$.

PRIMERI:

- “točka A je med točkama B in C ”. (trojiška relacija)
- $R \subseteq A_1 \times A_2$ dvojiška relacija na A_1, A_2
- $R \subseteq A \times A$ relacija na A .

PRIMERI:

- \leq je relacija na \mathbb{R} in lahko zapišemo:

$$\leq \subseteq \mathbb{R} \times \mathbb{R}$$

- $R \subseteq A \times B, a \in A, b \in B (a, b) \in R$ preberemo kot: “ a in b sta v relaciji R ”. Zapišemo tudi

$$aRb$$

PRIMER: $a \leq b$ lahko zapišemo kot $(a, b) \in \leq$

13.1 Osnovne lastnosti

Naj bo $R \subseteq A \times A$.

- **refleksivnost** $\forall x \in A : xRx$ $=, \leq$
- **irefleksivnost** $\forall x \in A : \neg(xRx)$ $<, \perp$
- **simetričnost** $\forall x, y \in A : xRy \Rightarrow yRx$ $\perp, \parallel, =$
- **asimetričnost** $\forall x, y \in A : xRy \Rightarrow \neg(yRx)$ $<$
- **antisimetričnost** $\forall x, y \in A : xRy \wedge yRx \Rightarrow x = y$ \leq
- **tranzitivnost** $\forall x, y, z \in A : xRy \wedge yRz \Rightarrow xRz$ $<, \leq, \parallel$
- **sovisnost** $\forall x, y \in A : x \neq y \Rightarrow xRy \vee yRx$ $<, \leq$
- **stroga sovisnost** $\forall x, y \in A : xRy \vee yRx$ \leq

DEFINICIJE:

- *Prazna relacija* na A je \emptyset .
- *Polna relacija* na A je $A \times A$.
- *Enakost* na A je relacija $\{(x, y) \in A \times A \mid x = y\} \subseteq A \times A$.

Relacije lahko predstavimo kot grafe (tiste iz teorije grafov, ne kot grafe funkcij).

13.2 Operacije na relacijah

Transponirana relacija

Naj bo $R \subseteq A \times B$.

$$R^T \subseteq B \times A$$

Definiramo kot

$$R^T := \{(b, a) \in B \times A \mid (a, b) \in R\}$$

PRIMERA: $\leq^T = \geq$ in $\subseteq^T = \supseteq$

Velja:

$$(R^\top)^\top = R$$

Relacijo in njeno transpozicijo lahko predstavimo kot tabelo:

Tabela 1: Relacija R

R	1	2	3
a	\perp	\top	\top
b	\perp	\perp	\top

Tabela 2: Transponirana relacija R

R^\top	a	b
1	\perp	\perp
2	\top	\perp
3	\top	\top

Kompozicija relacij

Naj bosta $R \subseteq A \times B$ in $S \subseteq B \times C$ relaciji.

Kompozicijo $S \circ R \subseteq A \times C$ definiramo kot⁴:

$$S \circ R = \{(a, c) \in A \times C \mid \exists b \in B : aRb \wedge bSc\}$$

TRDITEV: Kompozicija relacij je asociativna:

$$(S \circ R) \circ T = S \circ (R \circ T)$$

DEFINIRAMO:

$$\underbrace{R \circ R \circ R \circ \dots \circ R}_n =: R^n$$

13.3 Graf preslikave

Naj bo $f : A \rightarrow B$. Graf je $\Gamma_f \subseteq A \times B$ definiran z:

$$\Gamma_f := \{(x, y) \mid f(x) = y\}$$

Γ_f ima lastnost:

⁴Vrstni red je nekoliko zmeden in je potrebno biti nanj pozoren. Jaz si zapomnim na sledeč način: gremo iz A v C , torej gremo najprej čez relacijo R , in nato čez relacijo S . Tako kot kompozitum funkcij, pa se ta zapiše iz desne proti levi. Torej $S \circ R$ preberemo: "gremo čez R in nato čez S ." Čedalje bolj verjamem, da si je kompozitum izmislil fizik, ker gre vse v rikverc in je zmedeno.

1. Celovita relacija
2. Enolična relacija

DEFINICIJA: $R \subseteq A \times B$ je:

1. *celovita*, če velja:

$$\forall x \in A \exists y \in B : xRy$$

2. *enolična*, če velja:

$$\forall x \in A \forall y, z \in B : xRy \wedge xRz \Rightarrow y = z$$

R je *funkcijska relacija*, če je celovita in enolična.

TRDITEV:

1. Za vsako $f : A \rightarrow B$ je Γ_f funkcijska relacija.
2. Vsaka funkcijska relacija je graf neke funkcije.

DOKAZ:

1. Opazimo, da je R funkcijska $\iff \forall x \in A \exists! y \in B : xRy$. Ali je Γ_f funkcijska?

$$\forall x \in A \exists! y \in B : (x, y) \in \Gamma_f \iff \forall x \in A \exists! y \in B : f(x) = y$$

Veja, ker je f preslikava.

2. Denimo, da je $R \subseteq A \times B$ funkcijska. Dokazujemo:

$$\exists f : A \rightarrow B : R = \Gamma_f$$

Vzemimo $f : A \rightarrow B$ s predpisom:

$$f(x) = \text{tisti } y \in B, \text{ da velja } xRy = \iota y \in B : xRy$$

Preverimo $R = \Gamma_f$

Poanta⁵

$$B^A \cong \{R \subseteq A \times B \mid R \text{ funkcijska}\}$$

Torej lahko funkcije definiramo kot funkcijske relacije.

⁵za ljubitelje slovenščine: izraz je uporabil profesor, jaz pa se ne morem spomniti boljšega

13.4 Ekvivalenčne relacije in kvocientne množice

DEFINICIJA: $R \subseteq A \times A$ je *ekvivalenčna*, ko je refleksivna, simetrična in tranzitivna. Uporabljamo simbole $= \equiv \cong \approx$.

PRIMERI: enakost $=$, polna relacija na A .

Naj bo $f : A \rightarrow B$ in definiramo $R \subseteq A \times A$ s

$$xRy \iff f(x) = f(y)$$

Tedaj je R ekvivalenčna. Pravimo, da je R *inducirana* s f .

13.4.1 Ekvivalenčni razredi

Naj bo $R \subseteq A \times A$ ekvivalenčna. Za $x \in A$ definiramo ekvivalenčni razred x

$$[x]_R := \{y \in A \mid xRy\}$$

Za x, y velja:

$$\begin{aligned} xRy &\iff [x]_R = [y]_R \\ &\iff x \in [y]_R \\ &\iff y \in [x]_R \end{aligned}$$

PRIMER: Relacija \sim na \mathbb{Z} .

$$\begin{aligned} m \sim n &\iff m \mid n \wedge n \mid m \\ [12]_{\sim} &= \{12, -12\} \\ [-2]_{\sim} &= \{2, -2\} \\ [0]_{\sim} &= \{0\} \end{aligned}$$

Če je $R \subseteq A \times A$ ekvivalenčna, velja:

- ekvivalenčni razredi so neprazni: $x \in [x]_R$ (Če $A = \emptyset \Rightarrow$ ni ekvivalenčnih razredov)
- $[x]_R \cap [y]_R \neq \emptyset \Rightarrow [x]_R = [y]_R$

Pravimo, da ekvivalenčni razredi tvorijo *particijo* ali *razdelitev* A .

Ekvivalenčno relacijo lahko podamo z ekvivalenčnimi razredi tako, da podamo družino $\{E_i\}, i \in I$, da velja:

- $E_i \neq \emptyset \forall i \in I$ neprazni
- paroma diskunktni
- $\bigcup E_i = A$ tvorijo pokritje A

Pripadajoča $R \subseteq A \times A$ je:

$$xRy \iff \exists i \in I : x \in E_i \wedge y \in E_i$$

13.4.2 Univerzalne lastnosti kvocientnih množic

DEFINICIJA: Naj bo $R \subseteq A \times A$. Kvocientna množica je:

$$\begin{aligned} A/R &:= \{[x]_R : x \in A\} \\ &:= \{S : \exists x \in A : S = [x]_R\} \\ &:= \{S \in \mathcal{P}(A) : \exists x \in A : S = [x]_R\} \\ &:= \{S \in \mathcal{P}(A) : \exists x \in A \forall y \in A : y \in S \iff xRy\} \end{aligned}$$

Kvocientna preslikava

$$\begin{aligned} q_R : A &\rightarrow A/R \\ x &\mapsto [x]_R \end{aligned}$$

q_R je surjektivna: $\forall \xi \in A/R \exists x \in A : q_R(x) = \xi$

Naj bo $\xi \in A/R$. Tedaj obstaja $y \in A$, da je $\xi = [y]_R$. Vzamemo $x := y$. Preverimo $q_R(x) = \xi$.

$$q_R(x) = q_R(y) = [y]_R = \xi$$

IZREK: Naj bo $R \subseteq A \times A$ ekvivalenčna relacija in $f : A \rightarrow B$ preslikava, ki je *skladna* z R , kar pomeni:

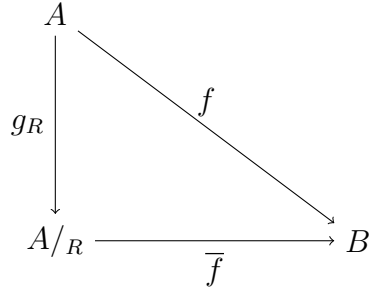
$$xRy \Rightarrow f(x) = f(y)$$

Pravimo tudi, da je f *kongluenca* za R .

Tedaj obstaja natanko ena preslikava $\bar{f} : A/R \rightarrow B$, da velja

$$f = \bar{f} \circ q_R$$

DOKAZ: Pokazati moramo, enoličnost in obstoj \bar{f} .

Enoličnost: denimo, da imamo $\overline{f_1}, \overline{f_2} : A/R \rightarrow B$ in

$$f = \overline{f_1} \circ g_R \quad \text{in} \quad f = \overline{f_2} \circ g_R$$

Dokazujemo $\overline{f_1} = \overline{f_2}$. Vemo

$$\overline{f_1} \circ g_R = f = \overline{f_2} \circ g_R$$

Ker je g_R surjektivna, je epi

$$\overline{f_1} = \overline{f_2}$$

Obstoj: Vzemimo $\overline{f} : A/R \rightarrow B$ definirano z:

$$\overline{f}(S) := \iota b \in B \exists x \in A : b = f(x) \wedge [x]_R = S$$

Preverimo, da je \overline{f} dobro definirana:

1. **Celovitost:** naj bo $S \in A/R$. Ker je $S \in A/R$, obstaja $x \in A$, da je $[x]_R = S$. Za b vzemimo $b := f(x)$. Tedaj velja $b = f(x)$.
2. **Enoličnost:** Če imamo:

$$b_1 \in B \exists x_1 \in A : b_1 = f(x_1) \wedge [x_1] = S$$

$$b_2 \in B \exists x_2 \in A : b_2 = f(x_2) \wedge [x_2] = S$$

Dokazujemo $b_1 = b_2$. Ker $[x_1] = S = [x_2]$, velja $x_1 R x_2$. Ker je f skladna z R , velja $f(x_1) = f(x_2)$, torej:

$$b_1 = f(x_1) = f(x_2) = b_2$$

□

13.5 Delne ureditve

DEFINICIJA: Relacija $R \subseteq A \times A$ je *šibka ureditev*, če je refleksivna in tranzitivna. R je *delna ureditev*, če je refleksivna, tranzitivna in antisimetrična. Za delno ureditev uporabljamo simbole $\leq \sqsubseteq \preceq \subseteq$.

PRIMERI:

- običajna relacija „manjši ali enak” na \mathbb{R}
- tudi „večji ali enak”
- „deli” na \mathbb{N}
- $=$ na A

PROTIPRIMERI:

- $<$ na \mathbb{R}
- „deli” na \mathbb{Z} ($2 \mid -2 \wedge -2 \mid 2$ ampak $2 \nmid -2$)

DEFINICIJA: $R \subseteq A \times A$ delna ureditev, je *linearna*, če velja

$$\forall x, y \in A : xRy \vee yRx$$

PRIMERI:

- \leq na \mathbb{Q} linearna
- $=$ na \mathbb{Q} ni linearna
- \subset na $\mathcal{P}(\mathbb{N})$ ni linearna

Narišemo lahko *Hassejev diagram* (glej zvezek kako izgleda).

DEFINICIJA: Naj bo (A, \leq) delna ureditev in naj bo $S \subseteq A$.

- $x \in A$ je *spodnja meja* za S , če velja $\forall y \in S : x \leq y$
- $x \in A$ je *zgornja meja* za S , če velja $\forall y \in S : x \geq y$

- $x \in A$ je *natančna zgornja meja* za S , če velja
 1. x je zgornja meja
 2. $\forall y \in A : y \text{ zgornja meja za } S \Rightarrow x \leq y$

Pravimo, da je x *supremum* S .

- *infimum* ali *natančna spodnja meja* podobno.

14 Kanonični razcep preslikave

Naj bo preslikava $f : A \rightarrow B$. Definiramo:

$$\begin{aligned}\sim &: x \sim y \Rightarrow f(x) = f(y) \\ q(x) &:= [x]_{\sim} \\ b([x]_{\sim}) &:= f(x) \\ i(y) &:= y\end{aligned}$$

- q epi: q je surjektivna, ker so ekvivalenčni razredi neprazni
- i je mono: i je injektivna $i(y) = i(z) \Rightarrow y = z$
- b je izo:

$$\begin{aligned}c &: f_*(A) \rightarrow A/\sim \\ f_*(A) &= \{y \in B : \exists x \in A : f(x) = y\} \\ c(y) &= [x]_{\sim} \text{ če velja } f(x) = y \\ &:= f^*(\{y\}) = \{x \in A : f(x) = y\}\end{aligned}$$

Trdimo, da je $\{x \in A : f(x) = y\}$ ekvivalenčni razred za y :

- je neprazna, ker je $y \in f_*(A)$, torej obstaja $x_0 \in A$, da je $f(x_0) = y$
- $x', x'' \in f^*(\{y\}) \Rightarrow f(x') = y = f(x'') \Rightarrow x' \sim x''$
- če $x' \sim x_0$ potem je $x' \in f^*(\{y\})$

$$x' \sim x_0 \Rightarrow f(x') = f(x_0) = y \Rightarrow x' \in f^*(\{y\})$$

Preveriti je treba:

- $b(c(y)) = y \quad \forall y \in f_*(A)$
- $c(b([x]_{\sim})) = [x]_{\sim} \quad \forall x \in A$

Preostane še $f = i \circ b \circ q$

$$i(b(q(x))) = i(b([x]_{\sim})) = i(f(x)) = f(x)$$

14.1 Različica

Vsak f lahko razcepimo na $f = m \circ e$. Vzamemo $e = b \circ q$ in $m = i$ v zgornjem razcepu

IZREK: Kanonični razcep preslikave je enoličen do izomorfizma natančno.

15 Indukcija

15.1 Peanovi aksiomi:

1. $\forall n \in \mathbb{N} : n^+ \neq 0$
2. $\forall n, m \in \mathbb{N} : n^+ = m^+ \Rightarrow n = m$
3. $\forall n \in \mathbb{N} : n + 0 = n$
4. $\forall n, m \in \mathbb{N} : n + m^+ = (n + m)^+$
5. $\forall n \in \mathbb{N} : n \cdot 0 = 0$
6. $\forall n, m \in \mathbb{N} : n \cdot m^+ = n + n \cdot m$
7. *Princip indukcije:* Za vsako izjavo $\varphi(n)$, kjer $n \in \mathbb{N}$ velja:

$$\begin{aligned} & \varphi(0) \wedge (\forall k \in \mathbb{N} : (\varphi(k) \Rightarrow \varphi(k^+))) \Rightarrow \forall n \in \mathbb{N} : \varphi(n) \\ & \forall S \subseteq \mathbb{N} : 0 \in S \wedge (\forall k \in \mathbb{N} : k \in S \Rightarrow k^+ \in S) \Rightarrow S = \mathbb{N} \end{aligned}$$

UPORABA INDUKCIJE: Za vsak $n \in \mathbb{N}$ dokaži $\varphi(n)$.

Dokaz z indukcijo:

- baza (osnova) indukcije: preverimo $\varphi(0)$
- indukcijski korak: predpostavimo $\varphi(k)$ in dokazujemo $\varphi(k^+)$

IZREK: $\forall n \in \mathbb{N} : 0 + n = n$

DOKAZ: z indukcijo

- baza: $0 + 0 = 0$ zaradi (3)
- korak: predpostavimo $0 + n = n$ (IH)
Dokazujemo $0 + n^+ = n^+$

$$0 + n^+ = (0 + n)^+ = n^+$$

15.2 Indukcija na dvojiških drevesih

Imamo prazno drevo in sestavljeno drevo.

Aksiomi za drevesa: $(\mathbb{D}, \text{Empty}, \text{Tree})$

- $\text{Empty} \in \mathbb{D}$
- $\text{Tree}(\text{Empty}, \text{Empty})$
- $\text{Tree}(\text{Empty}, \text{Tree}(\text{Empty}, \text{Tree}(\text{Empty}, \text{Empty})))$

15.3 Različica indukcije za \mathbb{N}

$$\forall S \subseteq \mathbb{N} : (\forall m \in \mathbb{N} : (\forall k \in \mathbb{N} : k < m \Rightarrow k \in S) \Rightarrow m \in S) \Rightarrow S = \mathbb{N}$$

Z besedami: Denimo, da ima S lastnost:

Če so vsi predhodniki m v S je tudi $M \in S$.

Potem je $S = \mathbb{N}$.

Iz tega sledi, da je $0 \in S$ na prazno izpolnjen.

DEFINICIJA: *Stroga* delna ureditev je $R \subseteq A \times A$, ki je

1. irefleksivna

2. tranzitivna

Stroga delna ureditev je *linearna*, če je

3. sovisna $\forall x, y \in A : x \neq y \Rightarrow xRy \vee yRx$

Za stroge ureditve uporabljamo: $<, \sqsubset, \subset, \prec$

DEFINICIJA: Relacija $R \subseteq A \times A$ je *dobro osnovana*, če

$$\forall S \subseteq A : (\forall y \in A : (\forall x \in A : xRy \Rightarrow x \in S) \Rightarrow y \in S) \Rightarrow S = A$$

R je *dobra ureditev*, če je strogo linearna in je dobro osnovana.

IZREK: Naj bo \sqsubset stroga linearna ureditev na A . Ekvivalentne so izjave:

1. \sqsubset je dobra ureditev
2. vsaka neprazna $S \subseteq A$ ima prvi element

$$\exists x \in S \forall y \in S : x \neq y \Rightarrow x \sqsubset y$$

3. A nima padajoče verige:

Padajoča veriga je zaporedje $a : \mathbb{N} \rightarrow A$, da velja $a_{n+1} \sqsubset a_n$ za vse $n \in \mathbb{N}$. To je:

$$\cdots \sqsubset a_3 \sqsubset a_2 \sqsubset a_1 \sqsubset a_0$$

PRIMERI

1. Relacija $<$ na \mathbb{R} : (2) ne velja za $(0, 1) \Rightarrow <$ na \mathbb{R} ni dobra ureditev
2. $A = \mathbb{N} \cup \{\omega\}$ uredimo:

$$0 < 1 < 2 < \cdots < \omega$$

$$x < y \iff (y = \omega \wedge x \in \mathbb{N}) \vee (y, x \in \mathbb{N} \wedge x < y \text{ običajno za } \mathbb{N})$$

Velja (3): ni neskončnih padajočih verig \Rightarrow je dobra ureditev

3.

$$0 < 1 \cdots < \omega < \omega + 1 < \cdots < \omega + \omega < \omega + \omega + 1 \cdots < \omega + \omega + \omega$$

Denimo, da je $<$ stroga urejenost na A . Pravimo, da je $S \subseteq A$ *progresivna* (glede na $<$), ko velja

$$\forall x \in A : (\forall y \in A : y < x \Rightarrow y \in S) \Rightarrow x \in S$$

Relacija $<$ je *dobro osnovana*, če velja

$$\forall S \subseteq A : S \text{ progresivna} \Rightarrow S = A$$

Relacija $<$ je *dobro urejena*, če je linearna in dobro osnovana.

LEMA: Naj bo $<$ stroga urejenost na A , $A \neq \emptyset$. Če A nima \leq -minimalnega elementa, potem v A obstaja padajoča veriga. Ponovimo: A ima \leq -minimalni element:

$$\exists x \in A \forall y \in A : y \leq x \Rightarrow y = x$$

A nima minimalnega elementa:

$$\forall x \in A \exists y \in A : y \leq x \wedge y \neq x \iff \forall x \in A \exists y \in A : y < x$$

DOKAZ: Dokazujemo, da v A obstaja $a : \mathbb{N} \rightarrow A$, da velja $a(n+1) < a(n)$ za vse $n \in \mathbb{N}$. Ker $A \neq \emptyset$, obstaja $a(0) \in A$.

Denimo, da smo že skonstruirali $a(n) < a(n-1) < \dots < a(2) < a(1) < a(0)$. Ker $a(n)$ ni minimalni, obstaja $y \in A$, da je $y < a(n)$. Za $a(n+1)$ izberemo enega od $y < a(n)$.

Postopek nadaljujemo in dobimo $a(n+2), a(n+3), \dots$

□

IZREK: Naj bo \sqsubset stroga urejenost na A . Ekvivalentne so izjave:

1. \sqsubset je dobro osnovana
2. Vsaka neprazna $S \subseteq A$ ima \sqsubseteq -minimalni element
3. A nima padajoče \sqsubset -verige

DOKAZ

$1 \Rightarrow 2$ Denimo, da je \sqsubset dobro osnovana.

Nj bo $S \subseteq A$ neprazna in naj bo

$$M := \{x \in S : x \text{ je minimalni v } S\}$$

Dokazujemo $M \neq \emptyset$. V ta namen definiramo:

$$T := \{x \in A : (\exists y \in S : y \sqsubset x) \Rightarrow \exists m \in M : m \sqsubset x\}$$

Trdimo, da je T progresivna.

Naj bo $v \in A$ in denimo, da velja

$$\forall u \in A : u \sqsubset v \Rightarrow u \in T \quad (*)$$

Dokazujemo $v \in T$.

Predpostavimo, da obstaja $y \in S$, da je $y \sqsubset v$. Dokazujemo

$$\exists m \in M : m \sqsubset v$$

Iz $(*)$ sledi, $y \in T$. Obravnavamo dva primera:

- (a) Če $\exists z \in S : z \sqsubset y$:
 Ker $y \in T$, obstaja $m' \in M$, da je $m' \sqsubset y$.
 Imamo $m' \sqsubset y \sqsubset v$
 Torej $\exists m \in M : m \sqsubset v$, namreč $m := m'$
- (b) Če $\neg \exists z \in S : z \sqsubset y$
 Tedaj je $y \in M$.
 Torej $\exists m \in M : m \sqsubset v$, namreč $m := y$.

Ker je T progresivna in velja 1, sledi $T = A$.

Ker je S neprazna, obstaja $t \in S$. Dva primera:

- (a) Če $\exists z \in S : z \sqsubset t$
 Velja $t \in T$. Po definiciji T , torej $\exists m \in M : m \sqsubset t$.
 Torej $M \neq \emptyset$.
- (b) Če $\neg \exists z \in S : z \sqsubset t$:
 Potem je $t \in M$. Torej $M \neq \emptyset$.

$2 \Rightarrow 3$ Predpostavimo: vsaka neprazna $S \subseteq A$ ima minimalni element.

Dokazujemo: A nima padajoče verige.

$$\neg \exists a : \mathbb{N} \rightarrow A : a \text{ padajoča veriga}$$

Predpostavimo, da je $a : \mathbb{N} \rightarrow A$ padajoča veriga. Iščemo protislovje.

Množica $C = \{a(n) : n \in \mathbb{N}\} \subseteq A$ je neprazna ($a(0)$ vsebuje).

Po predpostavki ima minimalni element $a(j)$, vendar C nima minimalnega elementa, ker za $\forall i \in \mathbb{N} : a(i+1) \sqsubset a(i)$

$\rightarrow \leftarrow$

$3 \Rightarrow 1$ Predpostavimo A nima padajoče verige.

Dokazujemo: \sqsubset je dobro osnovana.

Naj bo $S \subseteq A$ progresivna. Dokazujemo $S = A$. Trdimo, da $C := A \setminus S$ nima minimalnega elementa. Če bi bil $c \in S$ minimalni, bi to pomenilo:

$$\begin{aligned} \forall x \in A : x \sqsubset c \Rightarrow x \notin C &\iff \\ \forall x \in A : x \sqsubset c \Rightarrow x \in S &\text{ ker je } A \setminus C = S \end{aligned}$$

Ker je S progresivna, sledi $c \in S$, kar je v nasprotju z $c \in A \setminus S$.

Torej C nima minimalnega elementa.

Dokažimo $S = A$ s protislovjem.

Denimo $S \neq A$. Potem obstaja element v $A \setminus S$. Torej $C = S \setminus A$ ni prazna in nima minimalnega elementa. Po lemi v C obstaja padajoča veriga, ki je tudi padajoča veriga v A . Protislovje s predpostavko (3).

$\rightarrow\leftarrow$

□

15.4 Aksiom Izbire

V lemi smo uporabili **aksiom odvisne izbire**:

Naj bo A neprazna in $R \subseteq A \times S$ celovita: $\forall x \in A \exists y \in A : xRy$. Tedaj obstaja $f : \mathbb{N} \rightarrow A$, da velja $\forall n \in \mathbb{N} : f(n)Rf(n+1)$.

V lemi: R je bila relacija $xRy \iff y < x$ in f je bila padajoča veriga.

Bolj splošen je **aksiom izbire**:

Vsaka družina nepraznih množic ima funkcijo izbire.

Če je $A : I \rightarrow \text{Set}$ družina množic in $\forall i \in I : A_i \neq \emptyset$, potem

$$\exists f \in \prod_{i \in I} A_i : \top$$

To pomeni $f : I \rightarrow \bigcup_{i \in I} A_i$ in velja

$$\forall i \in I : f(i) \in A_i$$

Posledica aksioma izbire: Vsaka surjekcija ima prerez. To pomeni $f : A \rightarrow B$ surjektivna, prerez f je $g : B \rightarrow A$, da vleja $f \circ g = id_B$

Uporabimo izbiro na družini $D : I \rightarrow \text{Set}$

$$I := B$$

$$D_y := f^*(\{y\}) = \{x \in A : f(x) = y\}$$

$D_y \neq \emptyset$, ker je f surjektivna.

Torej obstaja funkcija izbire $g : B \rightarrow \bigcup_{y \in B} D_y = A$, da je

$$\begin{aligned} \forall y \in B : g(y) \in D_y \\ \forall y \in B : f(g(y)) = y \\ f \circ g = id_B \end{aligned}$$

Premislek: Če ima vsaka surjekcija prere, potem velja aksiom izbire.

16 Moč množic

Za vsako $n \in \mathbb{N}$ definiramo *standardno množico* z n elementi:

$$n := \{k \in \mathbb{N} : k < n\} = \{0, 1, \dots, n-1\}$$

Primer:

$$\begin{aligned} [0] &= \{\} \\ [1] &= \{0\} \\ [4] &= \{0, 1, 2, 3\} \end{aligned}$$

DEFINICIJA: Množica je *končna*, če je izomorfn kakšni standardni množici

$$A \text{ končna} \iff \exists n \in \mathbb{N} : A \cong [n]$$

IZREK: $A \cong [m] \wedge A \cong [n] \Rightarrow m = n$

DOKAZ: Opustimo, ker je očitno.

DEFINICIJA: *Moč končne množice* A je tisti $n \in \mathbb{N}$, za katerega velja

$$A \cong [n]$$

Moč A označimo z $|A|$

16.1 Računanje moči

$$|A \times B| = |A| \cdot |B|$$

$$|A + B| = |A| + |B|$$

$$|B^A| = |B|^{|A|}$$

$$|A \cup B| = |A| + |B| - |A \cap B|$$

Princip vključitve in izključitve

$$|A \cup B \cup C| = |A| + |B| + |C| - |A \cap B| - |A \cap C| - |B \cap C| + |A \cap B \cap C|$$